

Lausuntopalvelu

Asia: Lausunto terveydensuojelulainsäädännön arviointimuistiosta

Eläinlääkäriliitto kiittää mahdollisuudesta lausunnon antamiseen.

Eläinlääkäriliitto pitää esitettyjä perusteita kokonaisuudistuksen tarpeelle selkeinä ja kannatettavina. Suomen EU:hun liittymisestä asti voimassa ollut ja useita kertoja muutettu terveydensuojelulaki on tarpeen uudistaa ja päivittää nykypäivään.

Eläinlääkäriliitto kannattaa toisiinsa linkittyvien säädösten päivytystä samanaikaisesti tai melkein samanaikaisesti. Tällöin on mahdollista välttää toimivaltoihin tai vaatimuksiin liittyviä epäselvyyksiä. Arviointimuistion kuvaa hyvin miten terveydensuojelulaki verkottuu moneen muuhun säädökseen, joiden sääntelyt tulisivat olla keskenään mahdollisimman yhteensopivia niin hallinnollisten menettelyjen kuin maksullisuudenkin näkökulmasta, jotta valvontatyö olisi käytännössä sujuvaa. Sen kautta voi kuitenkin jäädä epäselväksi, miten myös eläintautilaki (76/2021) ja laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) kuuluvat keskeisesti myös ympäristöterveydenhuollon kokonaisuuteen. Näiden paikallinen valvonta on järjestetty ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta annetun lain (410/2009) mukaisissa valvontayksiköissä.

Arviointimuistiossa ei esitetä keskeiseen viranomaiseen rakenteellista muutosta, mutta tavoitteet valvonnan yhdenmukaistamiseksi, toimijan vastuun kasvattaminen sekä viranomaisen osaamista kehittäminen hyvin laajalla toimintakentällä voisivat merkittävästi hyötyä suuremmista valvontayksiköistä. Vastaavia perusteita on myös toisissa tilanteissa käytetty perusteina siirtää toimintaa suuremmilla alueilla (läänieläinlääkärien siirto aluehallintovirastoista Ruokavirastoon). Hyvinvointialueet mainitaan arviointimuistiossa seitsemän kertaa ja näistäkin puolet kohdassa, jossa kerrotaan aikaisemmasta parlamentaarisesta selvityksestä.

Suomen Eläinlääkäriliiton mielestä lainsäädännön uudistamisen yhteydessä tulee voida arvioida myös ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden kokoa siten, että huomioidaan sekä elintarvikevalvonta-, eläinlääkintä- että terveydensuojelutyössä tarvittava erityisosaaminen. Tähän nykyinen 10 htv:n yksikkökoko on auttamatta liian pieni. Viranhaltijoiden pätevyysvaatimuksiksi on hyvä määritellä vähintään alempi korkeakoulututkinto. Tehtävät vaativat syvällistä osaamista ja tiedon soveltamista laajemmin. Yksiköiden henkilöresurssien kohdalla voisi olla hyvä pohtia olisiko tarvetta määritellä kuhunkin tehtävään tietty määrä viranhaltijoita. Organisaation suurempi koko ei myöskään suoraan tarkoita, että paikallinen asiantuntemus ja alueellinen läsnäolo vähentyisivät, vaan antaisi enemmän mahdollisuuksia kehittää toimintaa ja asiantuntijoiden osaamista sekä mahdollisuuden valvonnan yhdenmukaistamiseksi mukaan lukien hallinnollisten pakkokeinojen tehokas käyttö.

Eläinlääkäriliiton näkee, että arviointimuistio nostaa esiin haasteista, joihin se antaa vain osittain ratkaisuja. Näemme, että suurin syy tähän on se, ettei isompia yksiköitä pidetä vaihtoehtona. Haasteita ovat erityisesti viranomaisen osaamisen kehittäminen, valvonnan yhdenmukaisuus, varallaolon järjestelmä sekä ympäristö- ja asumisterveyden linkittyminen muuhun terveydenhuoltoon ja pelastustoimintaan.

Tavoitteet valvonnan yhtenäistämiseksi ja hyvien käytäntöjen jakaminen koetaan tulevan valvontaorganisaation ulkopuolelta normiohjauksella, koulutuksella ja ohjeilla. Muistio jättää epäselväksi, miten ja kenen toimesta muut kuin normiohjaus tehtäisiin. Erityisesti tämän kohdalla arviointimuistio jättää

täysin pohtimatta suurempien alueiden muodostamista ratkaisuna, jolla tavoitteisiin olisi mahdollista päästä tehokkaasti. Arviointimuistio nostaa vain ehdotukseksi, että osaamisen kohdalla tulisi mahdollistaa valvontayksiköiden välinen yhteistyö. Tällaisten tavoitteiden kohdalla tulisi joko selkeyttää tehtävää ja resursseja, tai kuten Eläinlääkäriliitto näkee, määritellä nämä tehtäväksi suurempien valvontayksiköiden toimesta, jolloin myös ohjeet ovat viranomaista velvoittavia. Vastaavat tavoitteet ovat muun lainsäädäntötyön kohdalla johtaneet suurempien alueiden muodostamiseen esimerkiksi pelastustoiminnassa sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Uudistuksen tarkoitus varmistaa sääntelyn toimivuus myös kriisi- ja häiriötilanteissa ei saa kuitenkaan tehdä vaatimuksista tai toiminnasta normaalissa tilanteessa kohtuuttoman raskasta. Tavoite viranomaisen varallaolosta on toisaalta yhtäaikainen ja päällekkäinen toimijoiden huolehtimisvelvollisuuden osalta.

Terveydensuojelun rooli osana kansallista kokonaisturvallisuutta on selvä ja pandemia-ajasta on tärkeää oppia. Kuitenkin varallaolon luonti 61 valvontayksikölle on merkittävä ero verrattuna esimerkiksi eläintautivastustuksen tai terveydenhuollon valmiuksiin. Eläinlääkäriliitto näkee, että varallaolon kohdalla tulisi arvioida voisiko varallaolo olla koko ympäristöterveyden toiminta-alueella (eläinlääkintähuollolla oma varallaolot). Tällöin häiriötilanteisiin voitaisiin lisätä vesiepidemioiden, kemikaalionnettomuuksien ja säteilyvaaratilanteiden lisäksi myös elintarvike- ja ruokamyrkytys epidemiat.

Varallaolon kohdalla arviointimuistio esittää kolme vaihtoehtoa järjestämisalueen kooksi. On hyvin tärkeää pohtia, onko varallaoloa perusteltua järjestää nykyisten valvontayksiköiden tehtävänä (61 varallaolijaa joka yö ja viikonloppu). Kustannusten osalta hyvinvointialueittain (21 kpl) toteutettuna kustannukset olisivat kolmasosa siitä, mitä ne olisivat valvontayksiköittäin järjestettynä. Toisaalta arviointimuistio jättää kysymyksen, onko varallaolo ensisijaisesti hyvin yllättäviä poikkeusoloja varten, jolloin alueellinen (ei paikallinen) varallaolo olisi perusteltua. Tässä tilannetta voi verrata aluehallintovirastojen eläintautivarallaoloon. Tässäkin kohtaa arviointimuistio ehdottaa valvontayksiköiden tekemää yhteistyötä, mutta ei arvioi terveydensuojelun ja koko ympäristöterveydenhuollon järjestämistä suuremmissa yksiköissä. Samalla on myös syytä pohtia, tukeeko kunnille mahdollisesti annettava vapaus päättää itse varallaolon järjestämisestä tasapuolisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Varallaoloehdotuksesta ei myöskään jää selville millaisissa tehtävissä oleviin virkamiehiin varallaolo käytännössä osuisi. Tasapuolisuuden kohdalla on tärkeää varmistaa myös vastuun jakautuminen tasaiseksi sekä varallaolijan riittävä osaaminen tehtävästä. Näiden kohdalla on syytä arvioida miten mm. riittävä viikkolepo varmistetaan varallaolijoille. Tämä on myös uusi tehtävä, joka lisää työn sitovuutta merkittävästi. Tässä on syytä pitää mielessä, että tehtävä on aiemmin tapahtunut vain virka-aikaan ja muutoksella on nähtävä olevan vaikutusta työn mielekkyyteen ja alalle hakeutumiseen. Arviointimuistiossa ei ole tietoa, onko asiaa pohdittu henkilöstön kanssa ennen ehdotusta.

Uudistuksen tavoite vahvistaa valvonnan riskiperusteisuutta ja korostaa toiminnanharjoittajan vastuuta on kannatettava. Tällä selkeytetään toimija-viranomais-vastuita ja kohdistetaan valvonnan rajallisia resursseja järkevästi. Samalla arviointimuistiossa nostetaan esille myös viranomaisen roolia kansalaisten tiedon lisääjänä, joka usein jää toimijoiden valvonnan alle.

Tavoitteet valvonnan yhtenäistämiseksi ja hyvien käytäntöjen jakaminen koetaan tulevan valvontaorganisaation ulkopuolelta normiohjauksella, koulutuksella ja ohjeilla. Erityisesti tämän kohdalla arviointimuistio jättää täysin pohtimatta suurempien alueiden muodostamista ratkaisuna, jolla tavoitteisiin olisi myös mahdollista päästä tehokkaasti. Muistio jättää epäselväksi, miten ja millä rahoituksella uusi muodostettava lupa- ja valvontavirasto voisi ottaa muut kuin normiohjauksen omaksi tehtäväkseen. Tällaisten tehtävien kohdalla tulisi joko selkeyttää tehtävää ja resursseja tai, kuten Eläinlääkäriliitto ehdottaa, määritellä nämä tehtäväksi suuremman valvontayksikön kautta, jolloin myös ohjeet ovat viranomaista velvoittavia. Vastaavat tavoitteet ovat muun lainsäädäntötyön kohdalla johtaneet suurempien alueiden muodostamiseen esimerkiksi pelastustoiminnassa sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Ajatus päivittää valvontakeinoja lisäämällä asiakirja- ja etävalvonta sekä täydentämällä toimenpiteitä kehotuksella ja seuraamusmaksulla ovat kannatettavia. Näillä on nähtävissä valvontaa parantava vaikutus. Samalla myös viranomaisen toimintamahdollisuuksia eri lakien perusteella yhdenmukaistetaan.

Kannatamme VATI-järjestelmän muuttamista valvonnan asiakastieto- ja toiminnanohjausjärjestelmän lisäksi valvontatietojen lisäksi keskitetyksi arkistoksi. Tämä vaatii riittävää rahoitusta Ruokavirastolle ylläpidon ja kehittämisen turvaamiseksi. Toimivan tietojärjestelmän ja valvontatietojen arkiston kohdalla ei voida rahoittaa vain muutos- ja käyttöönottokustannuksia.

Kunnioittaen,

Suomen Eläinlääkäriliitto ry

Kunnioittaen,
Mikko Turku
puheenjohtaja